

UČENJE JEZIKA ZA NOVU EUROPU

Stručni članak. Primljen 19. 6. 1997.

UDK 371.3:800.73:327(4):061.3

(*Vijeće Europe; portfolio; višjezičnost*)

U članku se promišljaju ideje konferencije pod naslovom *Učenje jezika za novu Europu*, koja je održana u Strasbourgu 1997. godine i završetak je projekta *Učenje jezika i europsko građanstvo*. Iznesene su osnovne i najvažnije teme projekta. Detaljno su prikazana dva dokumenta: *Zajednički europski okvir preporuka i Europski jezični portfolio* s pomoću kojih bi se u budućnosti trebala osigurati lakša i brža suradnja između obrazovnih ustanova pri priznavanju jezičnih dostignuća i dodjeli jezičnih kvalifikacija. Njima bi se omogućila mobilnost unutar Europe, unaprijedila i osigurala postojanost između obrazovnih sustava i time podržala višjezičnost i višekulturalnost.

Jedna od važnih djelatnosti Vijeća Europe u Strasbourgu jest briga za nastavu modernih jezika. Vijeće za kulturnu suradnju (CDCC) te organizacije odredilo je osnovne ciljeve nastave stranih jezika kako bi vlade zemalja članica provodile bitne promjene. Oni su: nastava jezika ne smije više biti povlasticom društvene, kulturne i strukovne elite, već treba omogućiti opću međunarodnu komunikaciju za sveobuhvatno građanstvo. Grupa stručnjaka pokušala je u sklopu mnogobrojnih dugoročnih projekata od 1971. godine odrediti osnovne ciljeve europske politike učenja modernih jezika. Jedan od najvažnijih projekata na tom području jest Projekt br. 12 *Učenje i podučavanje živih jezika s komunikacijskim ciljevima*. Nakon vrlo povoljnoga završnoga izvješća o tom projektu, Vijeće za kulturnu suradnju odlučilo je 1989. godine nastaviti s procesima reforme na području učenja/podučavanja jezika u Europi. Na novom projektu *Apprentissage des langues et citoyenneté européenne (Language Learning and European citizenship)* započelo se, dakle, raditi 1989. godine na osnovici dobrih rezultata Projekta br. 12, uz dodatak novih područja i novih tema usmjerenih posebice na učenje i korištenje jezika za međunarodnu suradnju, poboljšanje međusobnoga razumijevanja, omogućavanje mobilnosti i dostupnosti obavijesti u višjezičnoj i višekulturalnoj Europi. Dinamika obrazovnih sustava, uz poštovanje učenikovih i nastavnikovih potreba, trebala bi pomoći provođenju novih ciljeva. Oni bi trebali pomoći ostvarivanju reforme u zemljama članicama i pripremiti mnogobrojne partnere za suradnju u programima reforme obrazovanja koja je usmjerena prema izazovima novoga života u Europi nastalih zbog međunarodnih povezivanja.

Projekt je završio radom 1997. godine, pa je to bila prilika da se ocijeni njegova vrijednost.

Održana je konferencija pod naslovom *Učenje jezika za novu Europu (Apprendre les langues pour une nouvelle Europe, Language Learning for a New Europe)* koja je trebala prikazati rezultate projekta *Učenje jezika i europsko građanstvo*.

Najprije se raspravljalo o temama koje su u projektu imale prednost.

Obrazovanje nastavnika

Osobitu pozornost valja obratiti početnom obrazovanju nastavnika na svim obrazovnim razinama, tj. u školama, koledžima i na fakultetima, kao i usavršavanju nastavnika koji već rade, kako bi se poboljšalo njihovo stručno znanje. Valja naglasiti potrebu za komparativnim i kompatibilnim programima nastavničkoga obrazovanja, što bi poboljšalo suradnju među različitim razinama obrazovanja i među državama. Istraživački programi naglašavaju potrebu posjedovanja osnovnih nastavničkih kompetencija koje uključuju

jezičnu, obrazovnu, psihološku i međukulturološku komponentu, imajući, dakako, uvijek na umu ravnotežu između teorije i prakse. Rezultati istraživanja osobito ističu međukulturološku komponentu koja pridonosi izbjegavanju predrasuda, netolerancije i ksenofobije. Uz ove sastavnice svaki obrazovni program nastavnika trebao bi sadržati posebno razrađene dijelove koji bi, u sklopu nastavničke prakse, bili usmjereni na sposobnost razmišljanja o vlastitu radu, te u svezi s tim na promatranje, samopromatranje i samovrednovanje. Unutar toga konteksta naglašena je uloga mentora koji mladim nastavnicima olakšavaju stručan razvitak.

Ciljevi i vrednovanje

Zajednički Europski okvir preporuka (*Un cadre Européen commun de référence, A Common European Framework of Reference*) opisuje učenje jezika i njegovu uporabu u situacijama širega socijalnog konteksta. Pripadnost građanstvu Europe znači više od same jezične komunikacije. Naglašavaju se šire kompetencije - potrebni su međukulturalni govornici (a ne samo izvorni) koji mogu djelovati u društveno različitim kontekstima. Specificiranje zajedničkih ciljeva podrazumijeva pripremu jezičnih ciljeva za nekoliko jezika na razini praga. Za engleski jezik razine *Waystage* i *Vantage* već postoje. Potom u *Zajednički okvir* valja uključiti opis općih kompetencija i ciljeva jezične uporabe, uz razmišljanje o učeniku kao društvenom čimbeniku i europskom građaninu.

Kad se govori o vrednovanju, ciljevi su svakako potrebni zbog strukturiranja učenja i podučavanja koje se još više mora povezati uz vrednovanje. Naime, ciljevi poduke ne odgovaraju uvijek oblicima vrednovanja. Stoga *Zajednički okvir* omogućava koherentnije vrednovanje i time postaje dostupniji publici. Raznolike su metode vrednovanja neizbježne, a moraju sadržati višejezičnu i višekulturološku kompetenciju.

Naučiti kako učiti

Ciljevi projekta *Naučiti kako učiti* jesu razvijanje učenikovih sposobnosti kako bi djelotvornije učio i razvio samostalno upravljanje vlastitim učenjem. Kod nastavnika, kao i kod učenika, naglašena je svjesnost procesa podučavanja/učenja jezika i odgovarajuće kulture, što, dakako, omogućava sadržajnu i sustavniju poduku kao i sposobnost razmišljanja i razgovaranja o rezultatima vlastita učenja. Tako se razvijaju kognitivne i metakognitivne strategije koje dovode do samovjerenja i svjesnosti o sociolingvističkim i komunikacijskim strategijama. Takvi stavovi vode do međusobnoga razumijevanja i bolje suradnje nastavnika i učenika.

Dvojezično obrazovanje

Posebnu pozornost valja obratiti ne samo problemu dvojezičnosti u dvojezičnim kontekstima, već i ulozi dvojezičnosti u okviru općega obrazovanja, kao i važnosti uloge stranih jezika u sklopu nastavnih programa. Unutar tog programa naglašena je važnost ranoga učenja jezika, povezanosti predškolskoga i osnovnoškolskoga dvojezičnog obrazovanja, edukacije dvojezičnih učitelja, sociokulturnih aspekata dvojezičnoga obrazovanja, problematike nastavnih programa i metodologije rada te, na kraju, utjecaja dvojezične obuke na učenje stranih jezika. Razvijanje jezične i kulturalne svjesnosti osobito je izraženo pri poduci jezika u dvojezičnim kontekstima. Osobitu pozornost valja pridati razvijanju jezične svjesnosti već od najranije dobi. Raznolikost didaktičkih materijala, igara i aktivnih metoda omogućava pedagošku djelotvornost i razvijanje osjetljivosti za jezik.

U mnogim je europskim zemljama uočeno veliko zanimanje za dvojezičnu nastavu u osnovnim i srednjim školama. Istaknuti su osnovni problemi koji se odnose na organizaciju

nastave, na programe i metodologiju rada. U srednjim je školama veoma naglašena potreba za podukom nejezičnih predmeta na stranom jeziku. To je put do razvitka učenikove samostalnosti, učenja putem aktivnosti, iskorištavanja različitih izvora znanja unutar škole, međukulturalne kompetencije i kulturalne svjesnosti. U svezi s tim naglašena je, dakako, potreba obrazovanja nastavnika, primjene adekvatne metodologije rada pri kojoj se na prvo mjesto stavlja razvitak učenika kao središnje ličnosti koja samostalno upravlja svojim učenjem.

Dvojezična nastava

Ta se tema odnosi na strani jezik kao nastavno sredstvo u nejezičnim programskim sadržajima. Uporaba stranoga jezika kao sredstva komunikacije u predmetima poput povijesti, zemljopisa, biologije itd. ubraja se među najznačajnija inovacijska područja obrazovanja. Proces izgradnje obrazovnog koncepta europske "kuće" u kojoj se ljudi mogu kretati iz jedne prostorije u drugu, i stručnjaci i roditelji prihvaćaju s oduševljenjem jer od nje ga očekuju poboljšanje kakvoće učenja jezika. Strani jezik kao sredstvo nastave nejezičnih predmeta pridonosi razvitku bolje jezične kompetencije, a pritom ne povećava sveukupno učenikovo tjedno nastavno opterećenje. Istodobno, takvo obrazovanje kod učenika ne izaziva slabija dostignuća u predmetima koji se predaju na stranom jeziku. Nastavni predmet time dobiva međunarodnu perspektivu. Osnovna pitanja za raspravu odnose se na: dvojezične programe kao dijelove bitnoga, osnovnog obrazovanja učenika i učitelja, na ciljeve te metodologiju rada i organizacijski okvir. Nažalost, još je malo zemalja koje su uvele dvojezičnu nastavu za većinu učenika. Stručnjaci smatraju kako je zbog više ili manje jednojezičnoga konteksta u većini obrazovnih programa europskih zemalja dobra infrastruktura (npr. obrazovanje nastavnika, radni materijali, metodologija rada, kriteriji vrednovanja) potrebna za održavanje kakvoće dvojezične nastave. Mnoge su zemlje (Austrija, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Rusija, Švedska) u svojim školama započele uvoditi dvojezična odjeljenja. Dvojezični programi ne smiju, dakako, biti elitistički niti ekskluzivni. Rezultati istraživanja njemačko-francuskih dvojezičnih razreda u Njemačkoj pokazuju veliko zadovoljstvo učenika koji ističu korisnost razvitka jezične kompetencije na francuskom jeziku. Mnogi bi učenici dragovoljno učili i ostale predmete na stranom jeziku, no u ovom trenu, nažalost, malo nastavnika može održavati nastavu svojega predmeta na stranom jeziku. Postoji svakako potreba za dodatnim kvalifikacijama nastavnika (jezik struke, razrada metodologije rada u nejezičnim predmetima), za nabavkom knjiga i pedagoškoga materijala, izradom programa. Ciljevi nastave naglašavaju potrebu za razvitkom uporabe stranoga jezika kao sredstva s pomoću kojega se dolazi do znanja. Mladi bi ljudi tako bolje organizirali učenje, a nastavnici uočili mogućnost uvođenja međukulturalne dimenzije u poduku predmeta na stranom jeziku. Za izgradnju nove Europe osnovnom će se kvalifikacijom smatrati sposobnost uporabe stranoga jezika kao radnoga sredstva i posjedovanje međukulturalne kompetencije. Bez obzira na veliku raznolikost programa, dvojezična nastava dokazala je svoju vrijednost u glavnim težnjama europskoga obrazovanja. Glavni projekti još zahtijevaju potporu, publicitet i zaštitu odgovornih osoba. Europska komisija u svemu podupire te ideje i aktivnosti.

Uporaba obavijesnih i komunikacijskih tehnologija

Cilj je ove teme razviti kod nastavnika svjesnost o prednostima i nedostacima nove tehnologije pri uporabi tradicionalnih nastavnih metoda. Uporaba računala u podučavanju jezika treba se osnivati na pedagoškim i nastavnim načelima, a ne na tehnološkim razmatranjima. Osnovna zamisao projekta jest priprema nastavnika modernih jezika kako bi prebrodili strah i nesigurnost prema novim tehnologijama. Rezultati rada u radionicama jesu novi materijali s pomoću kojih su sudionici uspostavili telematske mreže. Telematika

nastavnicima omogućava uvođenje autentičnih materijala u razred, kao i sposobnost razvijanja mišljenja relevantnih za tu problematiku. CD-ROM-ovi za podučavanje predmeta, primjerice povijesti, zemljopisa i književnosti, pružaju privlačne mogućnosti za interdisciplinarnе projekte. Time se naglašava suradnja i interakcija među nastavnicima različitih predmeta i različitih obrazovnih sustava. Elektronička pošta omogućava nastavnicima i učiteljima iz udaljenih i slabije razvijenih krajeva sudjelovanje u zanimljivim projektima. Novi se mediji mogu odlično koristiti pri pripremama za putovanja u inozemstvo i neposredne kontakte.

Obrazovne veze i razmjene

Obrazovne veze i razmjene jedna je od prioritarnih tema projekta *Učenje jezika i europsko građanstvo*. Ona mladež priprema za život u demokratskoj, višejezičnoj i višekulturnoj Europi. Nakon istraživanja pristupa za uključivanje veza i razmjena obrazovnih planova, valja ustanoviti potrebe i korisne strategije uporabe razmjena u općem srednjoškolskom i profesionalnom učenju jezika. Stoga školske uprave svih razina trebaju prihvatiti odgovornost uključivanja pedagogije razmjena u nastavni plan, pripremiti priručnik za suradnju, razviti mreže suradnje sa školama u inozemstvu, prihvatiti odgovornost za skupljanje i prenošenje obavijesti, prihvatiti metodu za promicanje i vrednovanje veza i razmjena, kao i ustrojstvo timskoga rada među nastavnicima.

Projekt *Učenje jezika za novu Europu* podrazumijeva razvoj pedagoških sredstava za europsku suradnju kao *Zajednički europski okvir preporuka (Un cadre européen commun de référence, A Common European Framework of Reference)* i *Europski jezični portfolio (Le portfolio européen des langues, The European Language Portfolio)*.

Nakon međuvladinoga simpozija u Ruschlikonu 1991. godine i rasprave o "transparentnosti i koherenciji učenja jezika u Europi" radna grupa je razradila *Zajednički europski okvir preporuka* za učenje, podučavanje i vrednovanje jezika. Prijedlog programa je završen 1996. godine i nakon stručnih pregleda, recenzija i sugestija za poboljšanje, u pripremi je Nacrt drugoga prijedloga. Sveobuhvatni, koherentni *Zajednički okvir preporuka* za učenje jezika potreban je kako bi se unaprijedila i olakšala suradnja među obrazovnim ustanovama različitih zemalja, osigurala zdrava osnovica za međusobno priznanje jezičnih kvalifikacija, te kako bi se pomoglo učenicima, učiteljima, autorima udžbenika, ispitnim tijelima i obrazovnim administratorima pri koordiniranju vlastitih napora. *Okvir* nije teorijski materijal, ne daje model komunikacije već nudi parametre opisa koji korisnicima mogu pomoći kako bi lakše sagledali potrebe učenja jezika. On sintetizira modele jezične kompetencije i jezične uporabe. *Okvir* utvrđuje učenje i uporabu jezika kod osoba koje na raspolaganju imaju mogućnost razvijanja općih kompetencija, osobito komunikacijskih i jezičnih. Do njih se može doći različitim jezičnim aktivnostima, u posebnim domenama, uz korištenje najprikladnije strategije. Različiti ciljevi mijenjaju se u odnosu prema parametrima ovisno o potrebama grupa i osoba. Različitost i promjene u ciljevima naglašavaju želju za ocrtavanjem jezičnoga sadržaja i jezičnoga dostignuća radi razvijanja različitih kompetencija, slanjem obavijesti o područjima jezične uporabe u pojedinim udžbenicima, postavljaju zahtjeve za određene ispite ili znanje osoba. Sve to implicira odnose i veze u nekim zajedničkim točkama, primjerice opisom napredovanja, kategorija sadržaja. Stoga *Okvir* predlaže paket od šest zajedničkih razina preporuka koje trebaju biti raspoređene na šest razina. Primjeri u dodatku pokazuju kako se te preporuke mogu razviti i rabiti pri vrednovanju. Smatra se da je *Zajednički okvir preporuka* otvorena, dinamična shema koju valja dotjerati i u koju treba uključiti nova dostignuća nakon provjere njihove praktične korisnosti. On je istodobno koherentna osnovica za razmišljanje i razmjenu obavijesti na području učenja/podučavanja jezika.

Europski jezični portfolio

Prijedlog za *Europski jezični portfolio* dokument je u kojem pojedinac - učenik u određenom vremenu može skupiti sustavnu potvrdu o svojim kvalifikacijama, dostignućima i iskustvima o učenju jezika i prikazati primjere radova koje je napravio. Glavna je vrijednost *Portfolia* određivanje kvalifikacija unutar *Zajedničkoga okvira* i omogućavanje međunarodnih "portabl" jezičnih svjedodžaba, što unapređuje obrazovnu pokretnost i povećava prepoznatljivost kvalifikacija i svjedodžaba. On također omogućava priznavanje učeničkih dostignuća unutar širokoga dijapazona jezika, pa su time naglašeni višejezičnost i višekulturalizam. Osposobljavajući učenike za sustavnije svjesno praćenje i nadzor nad svojim učenjem, za unapređivanje samostalnosti i za razvoj demokratskoga građanstva, *Portfolio* želi opskrbiti učenika svjedodžbom dostignuća koja se mogu nastavljati od jedne obrazovne razine do druge. Tako se unapređuju koherencija i kontinuitet u obrazovnom razvoju, daje se prikladno priznanje svim načinima učenja koji bi inače ostali nepriznatima, potiče se motivacija za dugoročno, životno učenje. Premda se funkcija vlasnika *Portfolia* može mijenjati od jedne obrazovne razine do druge, smatra se da je sljedeći format prikladan za sve učenike:

1. A4 svezak s dijelovima koji se odnose na opći pregled učenikovih jezičnih iskustava i dostignuća što ih je postigao u bilo koje vrijeme a koja se mogu bilo kada obnoviti. Ovdje se nalazi i jezična biografija, kumulativan opis (za svaki jezik) učenikovih kvalifikacija i iskustava, formalnih i neformalnih, u vezi s jezikom i kulturom, te, na kraju, dosje s relevantnim materijalima o procesu učenja (prikaz ciljeva, dnevnik razmišljanja i iskustava),

2. dosje s primjerima učenikovih radova na jeziku cilju.

Smatra se kako će europski *Portfolio* biti koristan, te stoga preporučuje da Vijeće Europe, u suradnji s Europskom komisijom i savjetujući se sa zemljama članicama, u sljedeće tri godine poduzme praktično uvođenje ove sheme i da provede pokuse u različitim obrazovnim kontekstima kako bi se *Europski jezični portfolio* što više proširio do 2001. godine. Zasad se postavljaju pitanja o vrijednostima *Europskoga jezičnog portfolia*, i o promjenama koje se mogu uvesti i potom isprobati.

U završnom izvješću projekta *Učenje jezika i europsko građanstvo* zaključeno je kako su se u europskim zemljama zbile velike promjene u učenju/podučavanju jezika. Promjene su proistekle iz činjenica što se Vijeće Europe proširilo gotovo na cijeli europski kontinent, bitno su se razvile obavijesne i komunikacijske tehnologije, a razmjene, trgovina, znanost, obrana, financije su se internacionalizirale. Osim toga, progresivno su se ukidale političke zapreke, čime je omogućen protok obavijesti, dobara i ljudi. Stoga se otvaraju još veće komunikacijske mogućnosti s one strane jezičnih barijera, pa se osobe koje nemaju potrebne kompetencije za komunikaciju mogu osjećati marginaliziranima ili ugroženima zbog konkurencije koju stvara pokretnost u Europi. Među svoje aktivnosti Vijeće Europe u prvi plan stavlja osnovne vrijednosti oko kojih se stvaraju ljudske zajednice, pa je stoga učenje jezika u prvom planu. Konferencija je predložila da europska obrazovna politika na području stranih jezika mora:

- omogućiti u Europi slobodno kretanje ljudi i ideja
- razviti poznavanje i razumijevanje drugih europskih naroda
- poboljšati europsku suradnju
- boriti se protiv predrasuda i nerazumijevanja naroda s različitim jezicima i kulturama
- ojačati demokratske strukture i praksu.

Preporuka je:

- ponuditi svim Europljanima mogućnost stjecanja sposobnosti komuniciranja s ostalim

Euroljanima drugih materinskih jezika

- omogućiti učenicima tijekom školovanja učenje više od jednoga jezika (osim materinskoga)
- omogućiti mladeži poznavanje ostalih zemalja i načina života neposrednim dodirima i osobnim iskustvima
- pružiti učenicima praktično znanje i iskustvo kako bi na stranom jeziku mogli surađivati s drugima
- kod učenika razviti kritički duh o vlastitom jeziku i kulturi u odnosu prema ostalim europskim jezicima i razviti međukulturalne stavove
- poduprijeti internacionalizaciju obrazovnih programa, regrutiranje nastavnika
- primjenjivati pedagoške metode koje kod mladeži potiču neovisnu misao, razvijaju sposobnost upravljanja i vrednovanja vlastitoga učenja i smisla za društvenu odgovornost.

Mobilnost i međusobno razumijevanje u višejezičnoj i višekulturalnoj Europi mogu se, stoga, ostvariti samo pomoću dobro razvijene višejezičnosti. Zbog toga valja ohrabrivati sve Euroljane da razviju pozitivan stav prema komuniciranju na više jezika. Taj cilj, dakle, pretpostavlja:

- raznolikost jezika koji se nude u školi
- mogućnost da učenici tijekom školovanja nauče više od jednoga stranog jezika
- definiranje u obrazovnom programu prikladnih ciljeva za svaki jezik
- na završnim ispitima vrednovanje jezične kompetencije usvojene na različitim razinama kao i djelomičnih kompetencija (pisanje/čitanje)
- pridavanje važnosti postupnom razvijanju "naučiti kako učiti"
- neprestano ohrabrivanje i pružanje prikladnih sredstava za učenje jezika tijekom cijeloga života.

Prioritetne teme projekta *Učenje jezika i europsko građanstvo* jesu:

Rano učenje jezika (do 11. godine)

To bi učenje trebalo postati integralnim dijelom obrazovanja i biti odrazom jezične raznolikosti Europe. Stoga višejezična i višekulturalna dimenzija moraju biti nazočne tijekom cijeloga školovanja djece. Obrazovne vlasti trebaju unutar obrazovnoga programa nastojati organizirati učenje jezika od najranije dobi za svu djecu. Pri izboru jezika i metodologije rada treba imati na umu lokalne i nacionalne prilike, a metode i pedagoški materijali moraju odgovarati djetetovu kognitivnom razvoju. Raznovrsnim aktivnostima kod djece valja razvijati svjesnost o ostalim jezicima i kulturama. Svi nastavnici trebaju sudjelovati u programu pojačanoga učenja jezika i kulturalnoga osvješćivanja kako bi se razvila međunarodna komunikacija. Sve zemlje članice trebale bi uvesti program ranoga učenja jezika, a didaktički programi metodike stranih jezika trebaju dopustiti učiteljima stjecanje jezične kompetencije za djelotvornu nastavu predmeta na stranom jeziku. Permanentno obrazovanje nastavnika predviđeno je suradnjom i stvaranjem mreže nastavnika različitih predmeta. Valja poduzeti mjere kako bi se osigurao kontinuitet u učenju jezika između osnovne i srednje škole i kako bi se učenici mogli njime okoristiti. Na kraju, treba razviti sredstva s pomoću kojih će se analizirati, uspoređivati i kontrolirati rezultati programa za razvijanje učenja stranih jezika kod mladeži na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Više srednjoškolsko obrazovanje

Nacionalni programi moraju predvidjeti učenje stranih jezika za sve učenike i nakon 16. godine, i omogućiti im poboljšanje stečenoga znanja. Ako je moguće, obrazovne

ustanove moraju osigurati različite načine učenja jezika (jezik struke, ubrzano učenje). Pozornost valja pridati samostalnosti i razvijanju samostalnoga mišljenja učenika, uvođenju projekata suradnje te izboru osobnih načina učenja. Valja brinuti o kognitivnim i afektivnim komponentama učenika pri metodologiji rada, osobito u svezi s komunikacijskim aspektom, izgradnjom društvenih i osobnih veza. U toj dobi valja uvesti učenje novoga jezika i pri tome razmišljati o razvijanju djelomičnih kompetencija u tom jeziku. Ako je ostvarivo, na toj razini valja razmišljati o dvojezičnoj obuci nejezičnih predmeta i uvesti je.

Učenje jezika sa strukovnim usmjerenjem

Treba organizirati tečajeve jezika na svim razinama i na svim strukovnim stupnjevima kako bi se mladi ljudi pripremili za sve vrste zaposlenja i za uspješnu suradnju u međunarodnim projektima. Nastavnici jezika trebaju brinuti o ravnoteži između općega obrazovanja, profesionalnoga, kulturalnoga i osobnoga razvitka. Pedagoški materijali i metode rada trebaju brinuti o potrebama i specifičnom načinu učenja odraslih. Podučavanje jezika za stručnu uporabu ne smije se ograničiti samo na stručno podučavanje, već ga u opće obrazovanje valja uvesti od 14. godine kako bi se mladež upoznala s ulogom jezika u svijetu rada i profesionalnih razmjena.

Obrazovanje odraslih

Obrazovne ustanove svojim polaznicima trebaju omogućiti nastavak ili početak učenja jezika, osobito unutar struke, kako bi se osigurala međunarodna suradnja i pokretnost na svim razinama. Ustanove s obrazovanjem na daljinu s osobitom pozornošću trebaju izraditi materijale, metode i sredstva koja bi odraslima omogućila stjecanje raznolikih komunikacijskih kompetencija, uz iskorištavanje njihovih znanja i izvora stručnih informacija.

Određivanje ciljeva

S velikom pozornošću valja odrediti ciljeve koji odgovaraju djelomičnim kompetencijama (sposobnost razumijevanja), osobito u slučajevima razvijanja višejezične kompetencije. U smislu međunarodnoga koordiniranja učenja jezika za komunikaciju u svakidašnjem životu kompetentne institucije trebaju osnovati radne skupine koje bi određivale ciljeve i modele za sve nacionalne i regionalne europske jezike prema modelima *Waystage*, *Threshold*, *Vantage*. Odgovorni za učenje jezika trebaju dati prednost određivanju željenih ciljeva učenja jezika prilagođenih određenoj publici, oslanjajući se na kategorije *Zajedničkoga europskoga okvira preporuka* te razmotriti zahtijevaju li potrebe učenika izradu globalnih ciljeva, djelomičnih kompetencija ili specijaliziranih modula.

Dvojezično obrazovanje

U dvojezičnim sredinama, prema Povelji Vijeća Europe, treba štiti nacionalne manjine i paziti na jednakost poštovanja jezika i kultura. Ne smije biti segregacije, već treba nastojati da sva djeca dođu u dodir s članovima drugih zajednica unutar školskoga sustava te da se prebrode negativni stereotipi i predrasude. Dvojezično i dvokulturalno obrazovanje mora se odvijati tijekom cijeloga djetetova školovanja. Takvo školovanje ne smije učenike lišiti učenja još barem jednoga stranoga jezika, kako bi oni bili osposobljeni za međunarodnu komunikaciju. Razredna bi istraživanja trebala kontrolirati, analizirati i vrednovati rezultate odluka na različitim razinama. Treba brinuti o izboru metodologije rada, uporabi pedagoških materijala, administrativnoj pomoći te obavijesti prenijeti nadležnim tijelima kako bi se u demokratskim društvima promicale mogućnosti dvojezičnoga obrazovanja.

U ostalim situacijama valja nastojati koristiti strani jezik u poduci nejezičnih predmeta. To znači razvijati i širiti postojeće modele (dvojezične razrede), uporabu stranoga jezika

kao jezika poduke, ne samo prvoga stranoga jezika već i trećega i četvrtoga, te time promicati višejezičnost kod mladih. Strani jezik valja rabiti tijekom srednjoškolskoga obrazovanja sve do višega obrazovanja, a iskustva na tom području mogu se uopćavati u osnovnoškolskoj nastavi. Osim toga, treba predvidjeti dvostruku kvalifikaciju nastavnika koji se žele specijalizirati u poduci jezika i koji mogu upotrijebiti strani jezik kao sredstvo nastave u ostalim predmetima, zatim naglašavati bilateralnu i multilateralnu suradnju među nastavnicima kako bi se pomoću stranih jezika promicala poduka predmeta izradom zajedničkih programa i svjedodžaba zbog lakše suradnje i razmjene nastavnika i učenika. Valja, također, olakšati razmjenu pedagoških materijala i iskustava, stvoriti mreže koje će olakšati suradnju među učenicima i nastavnicima na međunarodnim projektima. Razvitak dvojezičnoga obrazovanja može se podržati stvaranjem mreže nastavnika i administratora kao i poduzimanjem mjera za mobilnost nastavnika svih predmeta u dvojezičnim obrazovnim ustanovama.

Uporaba obavijesnih i komunikacijskih novih tehnologija

Nove tehnologije valja uključiti u sve obrazovne programe učenja jezika, iskoristiti mogućnosti koje pružaju, multimedijски opremiti obrazovne ustanove i nastavnicima omogućiti korištenje tih materijala. Uporaba tih medija u nastavi jezika mora ponajprije počivati na pedagoškim načelima, a ne na tehničkim razmatranjima. Medije u nastavi valja prilagoditi dobi i zanimanju učenika te njima kao sredstvom ohrabrivati samostalnost učenika i međusobnu suradnju. Sve obrazovne ustanove trebale bi tehnički i financijski imati mogućnost ulaska u međunarodnu telekomunikacijsku mrežu kako bi se uspostavile i održavale veze među nastavnicima i učenicima. Uporaba novih tehnologija treba poticati učenje na daljinu, na nacionalnoj i međunarodnoj razini, što svakako poboljšava višejezičnost u permanentnom obrazovanju. Primarno i permanentno obrazovanje nastavnika jezika trebalo bi uključiti u svoje programe upoznavanje uporabe novih tehnologija i predvidjeti praktično poučavnje njihove uporabe kako bi nastavnici stekli kompetenciju i potrebno povjerenje za fleksibilno uključivanje medija u svakidašnju praksu.

Naučiti učiti - unapređivanje učenikove samostalnosti

Naučiti kako učiti mora biti uključeno u programe te biti važna sastavnica u obrazovanju nastavnika. Kod učenika valja razviti sposobnost djelotvornijega učenja i upravljanja vlastitim učenjem kako bi na kraju školovanja raspolagali potrebnim kompetencijama, povjerenjem u vlastito znanje potrebno za komuniciranje na jezicima koje su učili. Školski programi kojima je cilj razvitak samostalnosti učenika trebali bi učenike naučiti kako će razvijati sklonost prema razmišljanju, samovrednovanju, vrednovanju u skupinama, strategijama nadoknade, suradnji, strategijama čitanja i pisanja. Trebalo bi razviti sklonosti učenja pomoću različitih sredstava i pedagoških materijala: književnosti, satelitske televizije, telematike i sl. Valjalo bi također učenike naučiti kako će rabiti logičke procese indukcije i dedukcije kako bi mogli utvrditi znanje i znati ga uporabiti. Na kraju, trebalo bi učenike poučiti kako će poboljšati povjerenje u sebe da bi se jednoga dana mogli u novim situacijama suočiti s problemima u kojima su potrebne komunikacijske sposobnosti.

Pedagogija razmjene - uloga školskih veza i razmjena

Obrazovne bi vlasti trebale ohrabrivati mlade i na svim razinama olakšavati njihovo sudjelovanje u programima školskih razmjena koje omogućavaju neposredno iskustvo uporabe jezika u prirodnom kontekstu, u demokratskoj višejezičnoj Europi. Kako bi se osigurala djelotvornost takvih razmjena, u njih treba uključiti sve političke i obrazovne partnere, roditelje i nastavnike; zatim pomno pripremiti i ozbiljno vrednovati svaki boravak

i uključiti odgovornost sviju te uključiti razmjene u programe kulture i etike škole. Pripremom razmjena treba postaviti jasne ciljeve, prikazati povijest i način života određene zemlje, ohrabrivati otvorenost duha, toleranciju i poštovanje drugoga naroda, kultura i načina života. Treba dobro planirati dužnosti, kulturalne i komunikacijske aktivnosti za uporabu jezika u zemlji u koju se odlazi. Sve osobe koje pripremaju školske razmjene trebaju biti jezično obrazovane za takve aktivnosti. Valja olakšati i međunarodnu razmjenu osoblja. Ustanove koje primaju došljake moraju predvidjeti način njihova društvenoga uključanja.

Vrednovanje

S obzirom na obrazovnu i profesionalnu mobilnost u Europi, u interesu je učenika i nastavnika da sve institucije koje imaju veze s ocjenjivanjem i vrednovanjem, kao i one koje izdaju javno priznate svjedodžbe i diplome, javno objave ciljeve, kriterije i postupke vrednovanja te da jamče njihovu koherenciju i jasnoću. Svaki put kada netko zaželi da mu se priznaju i vrednuju djelomične kompetencije, trebalo bi to učiniti. Osobitu bi pozornost trebalo pridati sredstvima s pomoću kojih se priznaju i vrednuju međukulturalne i sociokulturalne kompetencije. Ustanove bi trebale koristiti *Europski zajednički okvir preporuka* kako bi proučile različite postojeće mogućnosti, njihove ciljeve, kriterije i postupke. One bi također trebale međusobno surađivati i svoje aktivnosti koordinirati te proširiti svoje djelatnosti na druge zemlje članice. Sve obrazovne ustanove trebale bi pomno proučiti ova pitanja: samovrednovanje učenika, banku podataka, modularno vrednovanje, objektivan pristup kriterijima, vrednovanje *Portfolia*. Obrazovanje nastavnika trebalo bi sadržati uvod u načela ocjenjivanja i praksu ocjenjivanja, a seminari za nastavnike trebali bi polaznike uputiti kako ocjenjivati i kako usmjeriti učenika u samovrednovanje.

Obrazovanje nastavnika

Budući nastavnici stranih jezika trebali bi prije stjecanja diplome dobiti obrazovanje u kojem će biti ravnoteža između učenja predmeta i pripreme za struku. Ustanove koje se brinu o izradi programa za obrazovanje nastavnika trebaju na prvom mjestu istaknuti točne i koherentne ciljeve pedagoškoga obrazovanja koji moraju predočavati skup osnovnih kompetencija (jezičnih, međukulturalnih, obrazovnih i psiholoških) definiranih s obzirom na programe, nastavne planove, pedagoške materijale i očekivane rezultate. Sadržaji predmeta koji pripadaju obrazovanju budućih nastavnika trebali bi biti ponovno proučeni i reaktualizirani, ovisno o novim prioritetima vezanim uz potrebe pojedinca i društva. U obrazovanju budućih nastavnika treba održati ravnotežu između teorije i prakse. Mladi nastavnici trebali bi dobiti osnovno znanje i znanstvenu podlogu o strukturi jezika koji podučavaju, o osnovama procesa učenja i usvajanja jezika, a trebalo bi ih potaknuti i na razvijanje karakternih osobina potrebnih svakome dobrom nastavniku. Programi trebaju nastavniku pružiti osnovicu za promatranje vlastita rada u razredu, mogućnost kritičkoga osvrtu i, po potrebi, mogućnost za terensko istraživanje. Mladi budući profesori trebali bi imati vlastita iskustva s učenjem jezika kako bi mogli razmišljati o vlastitom mentalnom funkcioniranju pri učenju jezika, kako bi razumjeli učenike i poboljšali svoju pedagošku praksu. Programi za obrazovanje nastavnika trebaju razvijati sociokulturalnu kompetenciju, faktografsko znanje o zemljama u kojima se upotrebljava podučavani jezik, znanje o sociokulturalnim obilježjima društva koje govori taj jezik, otvoren stav prema kulturalnoj različitosti kako bi učenicima mogli prenijeti takva znanja i stavove.

Programi obrazovanja nastavnika trebali bi predvidjeti sposobnost analize, vrednovanja te izbora udžbenika i pedagoških materijala. Valjalo bi predvidjeti usku suradnju između obrazovnih vlasti, fakulteta i škola za obrazovanje budućih nastavnika.

Na različite načine treba (dodatnim bodovima na ljestvici, dodatkom na plaću, kvalifikacijom itd.) stimulirati i vrednovati iskusne nastavnike voditelje seminara za obrazovanje nastavnika. Ti nastavnici moraju usko surađivati s fakultetima i institutima za obrazovanje nastavnika. Svi nastavnici jezika trebaju u tijeku svojega zaposlenja dobiti dodatno obrazovanje u jezičnim i kulturalnim kompetencijama jezika koje podučavaju, poboljšati i aktualizirati pedagoške kompetencije i steći znanja o novim dostignućima na području metodike nastave jezika. Valja ih pripremiti na središnju ulogu u razvijanju jezičnih politika, na širenje međunarodne komponente obrazovanja i međupredmetne suradnje. Obrazovne bi vlasti trebale uvjetima rada i financijskom komponentom, u usporedbi s ostalim strukama, privući nastavnike da ostanu u svojim službama, čime bi se isplatilo i ulaganje u njihovo obrazovanje.

Buduće aktivnosti

Uvažavajući rasprave i prijedloge što su ih pojedine skupine donijele u vezi s prioritetnim temama, Konferencija želi razviti buduće aktivnosti Vijeća Europe na području učenja/podučavanja jezika te stoga predlaže da Savjet za kulturnu suradnju razvije *Zajednički okvir preporuka*, primjenjujući ga i isprobavajući u nekoliko različitih zemalja, brinući o tome da sastavljanje i prikazivanje *Okvira* bude privlačno za različitu publiku, da se u vodičima za uporabu posebno osvrne na različite potrebe određenih grupa, uzimajući u obzir uvjete osnovnoškolskoga obrazovanja i različite situacije u vezi s obrazovanjem odraslih.

Pri izradi *Europskoga jezičnog portfolia* koji se najprije uvodi na eksperimentalnoj osnovici, valja paziti da njegov izgled i jezik budu privlačni svim korisnicima. Osim toga, treba objasniti njegovu pedagošku funkciju i funkciju vrednovanja, uz naglašavanje njegove mogućnosti dokumenta koji osobno pripada učeniku i tako razvija njegovu sposobnost poimanja kako naučiti učiti. Treba pomno proučiti ulogu *Portfolia* i pedagošku funkciju u osnovnoj školi, uz uvažavanje činjenice kako bi se i odrasli njime mogli koristiti. *Portfolio* treba sadržati jasne upute koje korisnicima omogućuju samovrednovanje. Na kraju treba izraditi vodiče za uporabu *Portfolia* i *Okvira*.

Svakako valja podržavati i pomagati njihovu izradu, aktualiziranje i specificiranje ciljeva kao kod *Razine-praga*, *Waystage*, *Vantage*. Na međunarodnoj razini valja provoditi i koordinirati jezičnu politiku i poboljšati obrazovanje nastavnika s obzirom na zaključke i preporuke Konferencije.

Rezultate projekta *Učenje jezika i europsko građanstvo* treba širiti preko Interneta i publicirati ih u specijaliziranim časopisima. Osim toga, valja uspostaviti vezu s izdavačima kako bi se osiguralo širenje publikacija i suradnja s nevladinim organizacijama i udrugama profesora jezika.

Kako bi se naglasila osnovna uloga bolje komunikacije u ostvarivanju interaktivne Europe i građanstvo pripremlilo za jezično pitanje, trebalo bi u suradnji s Europskom zajednicom i nekim drugim europskim organizacijama u 2001. godini organizirati Europsku godinu jezika koja bi podrazumijevala europsko natjecanje i festival jezika.

LITERATURA

Conseil de l'Europe (1997). *Apprentissage des langues et citoyenneté européenne, Rapport final (1989 - 1996)*

Conseil de la coopération culturelle (1996). *Les langues vivantes: apprendre, enseigner, évaluer. Un Cadre européen de référence. Guide à l'usage des formateurs d'enseignants de l'enseignement secondaire* (élaboré par Barry Jones)

Vilke, M., Vrhovac, Y. (1993). Radionica 4B projekta Europskog vijeća "Učenje stranih jezika u osnovnoj školi", dio projekta Language Learning for European citizenship. *Strani jezici* br. 3-4, Školska knjiga, Zagreb.

LANGUAGE LEARNING FOR A NEW EUROPE

(Council of Europe; portfolio; multilingualism)

Summary

The article presents the activities of the conference *Language Learning for a New Europe*, held in Strasbourg from 15 to 18 April 1997, where the final results of the project *Language Learning for European Citizenship* were discussed. Some priority topics of the project are presented. Two documents, *A Common European Framework of References* and *The European Language Portfolio*, are described. Their aim is to promote and facilitate co-operation among educational institutions in order to provide a basis for the mutual recognition of language qualifications and to provide learners with a Europe-wide language qualification. Their function is to promote mobility in Europe, increase the transparency of qualifications and encourage plurilingualism and interculturalism.

APPRENDRE LES LANGUAGES POUR UNE NOUVELLE EUROPE

(Conseil de l'Europe; portfolio; multilinguisme)

Résumé

L'article présente les résultats de la conférence finale *Apprendre les langues pour une nouvelle Europe* qui a eu lieu à Strasbourg en avril 1997. La conférence a présenté les résultats du projet *Apprentissage des langues et la citoyenneté européenne*. Dans l'article on expose les thèmes principaux du projet. On présente également deux documents: *Un cadre européen commun de référence* et *Le Portfolio européen des langues* qui devraient faciliter la circulation des personnes et des idées en Europe, renforcer la coopération européenne et développer la compréhension entre les peuples.